

SKOLEMATERIALE

PÅ BORNHOLM MÅ MAN GRÆDE OVERALT

TEATER
VESTVOLDEN
HVIDOVRE

INDHOLD

Ind i værket:	4
På Bornholm må man græde overalt af Martha Flyvholm Todes er en kortroman. Men hvad er en kortroman? Hvem er forfatteren Martha Flyvholm Tode, og hvorfor har hun skrevet en ungdomsroman om sorg?	
Sorg: Hvad er sorg?	8
Omsorgsmålingen og fokus på det at tale om sorg	12
Skilsmisseroman	14
Uddrag fra manus	15
Musik	21
Forestillingsanalyse	22
Arbejdsark	23
Praktiske oplysninger	27

Skolebilletter til 40 kr.

Den såkaldte T40-ordning henvender sig til skoler og uddannelsessteder med unge under 25. Kort og godt betyder T40, at en billet til Teater Vestvolden kun koster 40 kr. per elev i en klasse med min. seks personer under 25 år!

Undervisningsmaterialet indeholder emner og temaer, der bliver behandlet i forestillingen, og som kan fungere som oplæg til diskussion i klassen. Materialet egner sig som afsæt til tværfaglige forløb i folkeskolens mellemtrin og udskoling og for elever, der måske skal inspireres til læsning, og kan f.eks. benyttes i fagene dansk, tysk, historie, samfundsfag, drama og film eller som led i uddannelsesvejledningen. Skolematerialet kan benyttes i de enkelte fag som forberedelse til eller efterbehandling af forestillingen. Fordybelsen i baggrunde, nye perspektiver og sammenhænge er med til at øge forståelsen og på den måde også teateroplevelsen.

Rigtig god fornøjelse.
Teater Vestvolden

INTRODUKTION

Baggrund

Maria går på gymnasiet og har lige været udsat for det værst tænkelige, nemlig, at hendes stedfar Tore dør.

Det værst tænkelige er en abstrakt størrelse at forholde sig til, især for Maria, der har svært ved at mærke noget som helst.

I et forsøg på at få styr på sig selv, stykker hun verdenskort, minder og oplevelser sammen, så både hendes mor, hendes papbrødre, Tore, hendes kæreste i England og hun selv, kan rykke tættere sammen og skabe mening på ny.

Den første dramatisering af Martha Flyvholm Todes anmelderroste debutroman er en ungdomsforestilling om at miste, om døden og det midt imellem.

En fortæller og et scenisk lydunivers udfolder historien, der udspiller sig fra et sted tæt på grådens rand.

På Bornholm må man græde overalt er blevet kaldt en historie i overlevelse, og teaterversionen er et livtag med det vigtige emne for unge fra 14 år.

Kredit

PÅ SCENEN

Ludmilla Faber Striim

DRAMATIKER

Simone Isabel Nørgaard

INSTRUKTION

Kasper Sejersen

LYDDESIGN

Weronika Andersen

MUSIK

THRDCLTRKD

LYS, VIDEODESIGN OG

KOSTUME

Flora Pelle Brandt

SCENOGRAFI

Flora Pelle Brandt og Teater Vestvolden

VÆRKSTED

Gert Christoffersen

AFVIKLING

Mikkjal Galan

PRODUCENT

Stephan Pollner

VOICE OVER

Maria Rich
Amalie Drud Abildgaard
Kristoffer Eriknauer
Gerard Carey Bidstrup
Ernst Jannerup Gjesing
Patrick Walshe McBride
M.fl.

GRAFIKER BOGOMSLAG

Inge Rand

FORFATTER

Martha Flyvholm Tode

FORESTILLINGSIDÉ OG PRODUKTION

Teater Vestvolden – Hvidovre

TAK TIL

Børn, Unge & Sorg

ALDER

Fra 14 år – 7. klasse og op

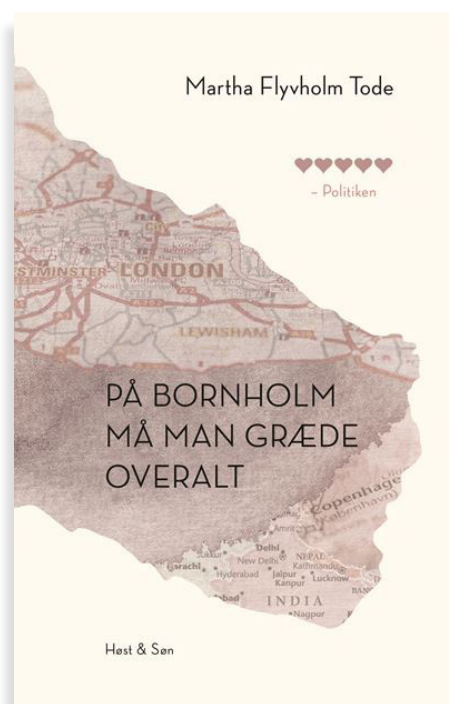
VARIGHED

ca 45 min.

SPILLESTED

Teater Vestvolden
Hvidovrevej 241
2650 Hvidovre

På Bornholm må man græde overalt af Martha Flyvholm Tode er en kortroman. Men hvad er en kortroman? Hvem er forfatteren Martha Flyvholm Tode, og hvorfor har hun skrevet en ungdomsroman om sorg?

Om *På Bornholm må man græde overalt*

I Martha Flyvholm Tode's ungdomsbog *På Bornholm må man græde overalt* fra 2017 møder vi Maria, som holder sabbatår efter gymnasiet. Romanen introducerer os til Maria midt i hendes sorg over tabet af sin stedfar Tore. Hun kæmper med at finde ordene til at udtrykke sin sorg, forstå sig selv og finde ud af, hvad hun har lyst til. Evnen til at tale om hendes følelser er forsvundet sammen med Tore, og gennem glimt af tilbageblik får vi indblik i, hvad der er sket.

Familien og hendes kæreste prøver at nå ind til Maria, men hun har svært ved at tale om Tore. Selv Marias gode ven Sylle forsøger ihærdigt at få hende til at åbne op, når de sidder sammen på deres faste bænke i Ørstedsparken i København. Men Maria foretrækker at tale om hverdagslige emner som fiskefrikadeller frem for det, der er sket.

Sammen med sin mor og to bonusbrødre tager Maria til Bornholm for at besøge sin mor og bedsteforældre efter Tores død. , og her "må man græde overalt," som Marias mor konstaterer. Dagene går stille og roligt uden noget særligt, og langsomt begynder Maria at vågne op fra sin følelsesmæssige dvale.

Bogen begynder med et uddrag fra en anden bog, der hedder *Det værste tænkelige* – en håndbog i overlevelse, som Maria fik af Tore, da hun skulle på en rejse til Asien. Disse uddrag fungerer som en rød tråd gennem bogen og markerer dens tre dele med forskellige situationer om det værste tænkelige. Samtidig fungerer de som en metafor for det, som bogens hovedperson gennemgår.

” ***Det værste tænkelige*** hed den bog, Tore gav mig, da jeg skulle ud på min første lange rejse. Jeg skulle til Asien alene og stod i Kastrup med min tætpakkede nye rygsæk på ryggen, og så nok temmelig nervøs ud. 'Så du også kommer helskindet hjem' sagde Tore, da han rakte mig bogen. 'Den er lige til at komme i lommen'.

På Bornholm må man græde overalt, side 11

Om kortroman

På Bornholm må man græde overalt er en såkaldt kortroman. En kortroman er en litterær genre mellem en novelle og en roman. Den adskiller sig fra en novelle ved at have en mere kompleks og detaljeret plotstruktur samt en længere længde. Samtidig er den kortere end en typisk roman og fokuserer ofte på en enkelt hovedhistorie eller et centralt tema.

En kortroman kan være et selvstændigt værk eller en del af en novellesamling. Den kan have en varierende længde, men typisk strækker den sig mellem 20.000 og 50.000 ord.

Kan kortroman få flere unge til at læse?

Unge læser ikke så meget, som før i tiden. Bogen som medie er under hård konkurrence fra nye medier som fx Netflix, sociale medier og spil, som de unge typisk foretrækker at bruge tid på, og det kan være svært at finde motivation til at læse en bog efter skole, især hvis den minder en om lektierne i dansk. Heldigvis findes der kortromanen, der er en kombination af novellen og romanen. Den er kortere og mere tilgængelig for unge, og kan måske blive unges indgang til litteraturens verden.

På Bornholm må man græde overalt er en lille sag på 93 små sider, der er hurtigt læst, men samtidig udfolder en stor historie. Handlingen bevæger sig frem og tilbage i tid, så fortællingen spænder over flere år. Sproget er enkelt, til tider minimalistisk, og sætningerne er korte, men fortæller meget mere, end der står på siderne. Som læser kan man mærke, hvordan hovedpersonen Maria har det. Persongalleriet bliver ikke udførligt beskrevet, ligesom handlingen heller ikke gør det, og det er generelt op til læseren at sammensætte puslespillet af glimt fra fortid og nutid til et fuldendt billede.

På Bornholm må man græde er læst på under en time, og de hurtige kan nok gøre det på den halve tid. Ungdomslitteraturen må tilrettelægges efter dem, der læser den, så den klassiske roman kan meget vel ændre sig gradvist over det næste stykke tid, og kortromanen kan være én af vejene ind til resten af litteraturens verden for flere unge.

**” Sådan kæmper man sig fri af en alligator
Hvis angrebet foregår på land, så prøv at
komme om på alligatorens ryg og pres nedad
på dens hals. Det tvinger dens hoved og
kæber ned.**

Det værst tænkelige, En håndbog i
overlevelse fra *På Bornholm må man
græde overalt*, side 69

**Her er nogle links, hvor du kan finde
mere information om kortromaner:**

da.wikipedia.org/wiki/Kortroman
– Wikipedia-artikel om kortromaner.

forfatterskolen.dk/nyheder/hvad-er-en-kortroman/
– En artikel fra Forfatterskolen, der uddyber,
hvad en kortroman er.

www.litteratursiden.dk/temaer/kortromaner
– Litteratursidens tema om kortromaner med
anbefalinger og ressourcer.

www.saxo.com/dk/guides/hvad-er-en-kortroman
– En guide fra Saxo.com, der beskriver
kortromanens karakteristika og eksempler.

Om Martha Flyvholm Tode

Københavnervødte Martha Flyvholm Tode har tilbragt størstedelen af sin barndom på Nørrebrogade. Forældrene var skilt, og ifølge Martha Flyvholm Tode selv var det "en rigtig god ting. Jeg har nemlig fået to rigtig gode familier ud af det" (Martine Stock: Interview med Martha Flyvholm Tode. Forfatterweb, februar 2018).

Hun besøgte sin tyske far hver anden weekend i Valby sammen med sin søster, hvor de ofte spiste pizza i Søndermarken eller spillede kort. Litteratur fyldte meget i begge hjem: "Jeg er vokset op i et hjem, hvor min mor har læst rigtig mange godnathistorier højt for mig, og min filosofiske far har altid stillet kritiske spørgsmål til det, jeg læste. Min mor ville f.eks. læse "Skammerens datter" højt for mig, og min far ville brokke sig over, at jeg ikke læste "Don Quijote" højt i stedet, weekenden efter. På den måde har litteratur altid fyldt meget og været et emne for mange diskussioner rundt om spisebordet." (Martine Stock: Interview med Martha Flyvholm Tode. Forfatterweb, februar 2018).

Martha Flyvholm Tode har altid haft historier, som hun gerne ville fortælle. Da hun var 12 år, skrev hun sin første roman. Det var en fantasyroman, og som barn var hun meget interesseret i fantasygenren.

Siden da har hun bevæget sig væk fra fantasygenren og debuterede som 23-årig med den realistiske ungdomsroman "På Bornholm må man græde overalt", der blev godt modtaget af anmelderne. I 2020 udgav hun "Man kan også være søstjerne," der er skrevet i samme kortfattede og enkle stil.

Martha Flyvholm Tode modtog i 2020 Kunstfondens arbejdslegat og bor i øjeblikket i Rom.

Foto: Lea Meilandt

BLÅ BOG

Født: 12. maj 1993, København

Uddannelse: Christianshavns Gymnasium. Mellemøstens sprog- og samfundsstudier på Københavns Universitet.

Debut: *På Bornholm må man græde overalt*. Høst & Søn, 2017.

Seneste udgivelse: *Støj, storm, støv*. Gyldendal, 2023.

Inspiration: Helle Helle, Stine Pilgaard, Paul Auster og Jonathan Safran Foer.

Videoklip

Martha Flyvholm Tode fortæller om sin debut "På Bornholm må man græde overalt" i Ørstedsparken i København, hvor dele af bogen foregår.

www.youtube.com/watch?v=xBSM9D7Hilk

Tematik

På Bornholm må man græde overalt og "Man kan også være søstjerne" er ungdomsbøger, der tager fat på eksistentielle temaer. Den første bog handler om sorg og sorgbearbejdelse, mens den seneste udgivelse fokuserer på tvivl.

Selv om "På Bornholm må man græde overalt" er en ungdomsbog, er dens budskab universelt og henvender sig til alle aldre. Bogen skildrer tabet af en elsket, hvilket alle – børn, unge og voksne – kan opleve.

Forfatteren beskriver sin skrivestil som intuitiv og siger: "Det var vigtigt for mig at skrive en bog om sorg og om, hvor svært det kan være at sætte ord på store følelser. Derfor kom det ret naturligt at skrive en bog med få ord, masser af luft og uden alt for meget udenomssnak." (Martine Stock: Interview med Martha Flyvholm Tode. Forfatterweb, februar 2018).

”

Der er ikke nogen mennesker på Bornholm', siger jeg.

‘Midt maj er uden for sæson’, siger min mor. ‘Så her er ikke andre end os’.

Min mor synes, det er dejligt. Hun tilføjer, at man kan græde, hvor man vil. Jeg siger, at det er o.k. Det er ikke hver dag, man mister sin mand.

‘Det er sjovt,’ siger hun. ‘Normalt har jeg svært ved at græde.’

Jeg siger, at det kender jeg alt til.

På Bornholm må man græde overalt,
side 46-47

HVAD ER SORG?

UDRUSTNING TIL ØVELSER OG SAMTALER OM SORG

Anitta Guldborg er psykolog og faglig koordinator og chefkonsulent hos Børn, Unge & Sorg, som er en del af Det Nationale Sorgcenter. Anitta er tilknyttet som konsulent på teaterudgaven af *På Bornholm må man græde overalt*, og på de kommende sider bidrager hun med perspektiv på temaet sorg.

Sorg er et begreb som er rigtig svært at definere – og måske er det slet ikke meningen at det skal defineres. I hvert fald ikke en definition, der rammesætter og fastlåser de følelser, der udløses i forbindelse med sygdom og død. Sorg opleves nemlig meget forskelligt fra person til person, og der findes ingen bestemt måde at håndtere sorgen på.

Vi kommer alle på et tidspunkt i vores liv til at miste nogen, vi holder af. Så vi kommer alle til at støde på sorg.

Sorg er et naturligt svar på at miste nogen, man holder af. Sorg kan lige i øjeblikket give en følelse af, at alt forandres. Verden forandres, og man selv bliver på en måde forandret, selv om man lige har følt, at det hele var normalt.

En vigtig grund til det er, at vores familie og venner og alle de andre, vi holder af, er dem, der giver størst mening for os og er mest betydningsfulde i vores liv. Det føles derfor meget livsomvæltende, når de pludselig ikke er der mere. Kærligheden er blevet hjemløs.

Hvilke følelser kan der være i sorgen?

Der kan være mange forskellige følelser i sorgen.

På den ene side er der alle de mest svære følelser som smerte, tomhed, længsel, vrede og en følelse af at noget taber sin mening: Hvorfor skulle det ske? Jeg kan ikke finde en grund! Hvorfor var det lige min mor? Eller en følelse af magtesløshed: Jeg kan ikke gøre noget ved situationen. Jeg kan ikke stille noget op. Jeg kan ikke få min bedstefar tilbage.

På den anden side er der også følelser, som man på en måde kan sige er lidt mindre svære, selv om de godt kan gøre ondt. Det er tankerne og minderne og følelsen af det man havde sammen, som kan føles rart at tænke på. Man kan blive glad ved tanken om dengang man spillede fodbold på græsplænen eller dengang, man sammen købte den største is med 10 kugler eller den sidste juleaften, som var så hyggelig. Man bliver glad på sådan en underlig måde, fordi savnet jo også bliver vækket.

Men det er rart at tænke på og tale med andre om.

” Jeg sætter mig ned ved siden af den døde måge. Den må være død for nylig, tænker jeg, den ligner stadig en levende måge. På Bornholm må man græde overalt.

På Bornholm må man græde overalt,
side 56

Kropslige reaktioner på sorg:

Træthed
Anspændthed
Mave-/hovedpine
Søvnproblemer

Psyriske reaktioner på sorg:

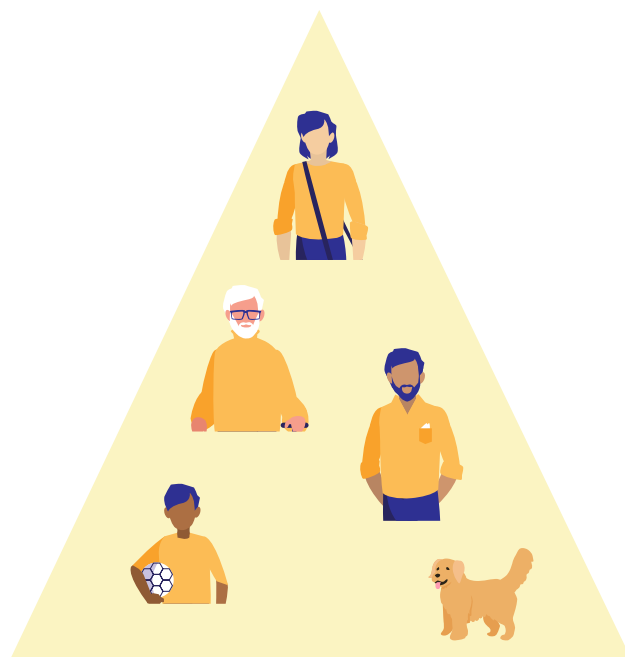
Chok
Uvirkelighed
At ting falder fra hinanden
Fortvivlelse
Frygt
Tænker langsommere
Ting kan køre i ring
Opgivenhed
Følelser der svinger op og ned

Adfærdsmæssige reaktioner

Man græder mere
Kan nogle gange isolere sig mere
Gå mere ind i sig selv

Er der et sorghierarki (at sorgen over et tab af far er større end tab af papfar)?

Sorg er ikke ens for alle. Det afhænger af, hvem man selv er som person, hvordan man har mistet den, man holder af, og hvem man har mistet. Men kan man lave en sorgpyramide over tab? Er der nogen, der er mere svære at miste end andre?

Det kan man faktisk ikke sige. Vi kan alle selv tænke: Jeg vil slet ikke kunne leve uden min ..., men det er forskelligt, hvem vi ville tænke på. Så man kan ikke stille det op så firkantet (trekantet ☺). Det afhænger blandt andet af, hvor meget kærligheden fylder, og hvor betydningsfuld, den person eller det kæledyr, er, der nu er død.

ØVELSE – 'BRYD TABUET'

👂 Denne øvelse kan med fordel laves allerede inden forestillingen, men også efter.

1. 1 & 1: Forestil dig noget som kan gøre folk kede af det, del jeres tanker en og en
2. Fælles: Hvor mange har prøvet at være til begravelse?
3. Tag en runde i klassen
Har du prøvet at miste nogen?
Fx kæledyr, bedsteforældre eller andre relationer. Eleverne skal blot nævne, hvem de har mistet; "onkel", "min hund" ect.
Hvis ikke hvad kan så ellers gøre folk kede af det? (fx krig, at fare vild ect.)

” Det værste tænkelige er, når man vågner en helt almindelig lørdag morgen og har fået en blodprop og forsøger at fortælle sin kone og sine børn og papbørn, at alt nok skal gå, altimens kroppen bliver ved med at krampe sammen, så det eneste, der kommer frem, er hostende, rallende lyde.

*På Bornholm må man græde overalt,
side 11*

Går sorg over?

Nej, sorg går ikke over. Men det er ikke fordi man skal slæbe sorgen efter sig som en tung kappe. Sorgen kan skylle ind over én i bølger, og det kan fortsætte hele livet. Det, man mange gange, ser er, at bølgerne efter 1 års tid bliver lidt mindre voldsomme og måske ikke skyller ind over én så ofte. Det første år er første gang, man holder fødselsdage, jul, påske og nytår uden den, der er død. Det kan godt slå hårdt. Men det er, som om man vænner sig til det, og så slår det lidt mindre hårdt, og bølgerne bliver mindre næste år og næste år igen og næste...

” Carl og Malte kommer med båden dagen efter. Da jeg ser dem, tænker jeg, at de har mistet deres far, så nu er de faderløse. Jeg tænker også, at nogle gange ville jeg gerne have byttet min egen far for deres far, men den slags ting mener man jo ikke længden.

*På Bornholm må man græde overalt,
side 49*

” Jeg har lagt mærke til, at det er stemmen, man mister først. For eksempel når nogen fortæller, at de elsker én, og man ikke kan få sig selv til at sige ‘i lige måde’, før det næsten er for sent. Eller når ens mor ringer og siger, at nu er Tore død, og man skal se sine brødre i øjnene og sige, at nu-er-det-nu, og man ikke ved hvordan. Eller når man er ven til én, der ringer og siger, at Tore er død, og man så er helt stille, indtil de selv siger, at nok snart skal blive okay igen, for hvornår bliver det ikke det?

*På Bornholm må man græde overalt,
side 6*

Der er nogen, der ikke har prøvet at miste én de holder af, der tror, at man har det allermest svært lige efter, nogen er død. Og så får man det bedre derfra. Men det er ikke sådan, det er.

Altså, man ved godt, at det er sket, men det er, som om det er svært at tage ind, at det hedder "aldrig mere". Jeg skal aldrig mere se min mormor, min ven, min far, min papfar.

I stedet for tager man det ind i bidder, hvor man pludselig kan stoppe op og sige til sig selv: "Han er virkelig død", som om det kommer som et chok. Det sker nogle gange først nogle måneder senere.

Så det er helt almindeligt, at man lige efter et dødsfald, kan føle sig helt tom.

SPØRGSMÅL

Hvilke følelser viser Maria?

Har Maria et sorghirerarki?

Giver Maria udtryk for, at hun hellere vil miste sin papfar end sin far?

Hvad er rollen som familie eller venner til nogen, der har mistet?

Det kan være svært at være i sit normale liv, når man er i sorg. Sorgen fylder så meget og man skal finde ud af, hvordan den skal med ind i det liv, som man fortsat skal leve.

Der er mennesker, der er gode til at være i sorgen sammen med dem, der har mistet en, de holder af, men der er andre, der ikke har så let ved det.

Nogle gange er det fordi man ikke selv har prøvet det. Andre gange er det fordi, man helst ikke vil gøre dem, der har mistet kede af det.

Men der er det ved det, at de jo er kede af det. Og det kan nogle gange være rart at dele med andre. Men det er en vild balancegang, fordi man, som sørgende også har brug for "at holde fri" fra sorgen.

SPØRGSMÅL

Hvad gør Sylle som ven?

Hvad gør Amalie som ven?

Hvad gør Marias far?

Hvad gør Marias mor?

Hvad har Maria mon brug for?

Hvordan kan man tale om sorgen?

Er der noget, du synes er særlig vigtigt, hvis du var Maria eller selv havde mistet?

Er der noget, du synes er særlig vigtigt, hvis du selv var en ven til én, der havde mistet?

Gad vide, hvad der sker med Marias sorg efter bogen slutter?

Her er nogle gode råd til dig, der møder én i sorg:

- Lad aldrig som ingenting
- Der er ikke noget rigtigt tidspunkt at spørge. Du må kaste dig ud i det
- Når din ven/eller anden relation har lyst til at tale om det, så spørg nysgerrigt ind
- Vis du tænker og bliver ved med at tænke på din ven/eller anden relation
- Understreg at det er ok, hvis din ven/eller anden relation siger fra, fordi hun/han ikke lige orker at tale om det.

(se flere gode råd:

sorgcenter.dk/wp-content/uploads/2020/06/Pjece_16_gode_r-d_til_unge_der_har_mistet_b-rn_unge_sorg.pdf)

Podcast

Podcasten 'Jeg plejede at tro på for evigt' baserer sig på fortællinger om det at miste og savne, om sorg og minderitualer. Det er en række af rørende, svære men også smukke historier fortalt af mennesker, der har mistet en tæt på. Sorgen og døden bliver ikke et punktum, men et afsæt for at nedbryde tabuet omkring død, tab og det at mindes.

I hvert afsnit fortæller en gæst, som har mistet en af sine nærmeste, om sit tab og sin sorg. Podcasten skaber herigennem refleksion og bidrager til at udvikle et sprog til at tale om det allersværeste i livet.

Link: livogdoed.dk/temaer/podcastserie-jeg-plejede-tro-paa-evigt/

Læs mere

sorgcenter.dk/videnscenter-for-det-nationale-sorgcenter/efterladte-boern-og-teenagere/

OMSORGSMÅLINGEN

– NÅR SORGEN RAMMER BØRN OG UNGE

At tale om sorg

Over 40 pct. af de unge, som har haft alvorlig sygdom eller død helt tæt inde på livet, skjuler deres sorg for forældrene. Mere end to ud af tre taler aldrig eller sjældent med andre om, hvordan de har det. Og mange påtager sig et stort og voksent ansvar, der rækker langt ud over et normalt ungdomsliv.

Det viser en omfattende undersøgelse baseret på 2.700 personer udført af Mandag Morgen for Egmont Fonden.

Den dokumenterer, at store faggrupper som lærere, læger og sygeplejersker kan blive langt bedre til at tackle unges sorg. Det samme kan forældre og de unges egne venner. Næsten hver tredje blandt børn og unge med alvorlige sygdomme har overvejet at begå selvmord.

Det kan være svært at tale om ting, der gør ondt, eller som gør os bange. Derfor er det ikke så tit, man taler om død og sorg. For de fleste kan det være svært lige at vide, hvad man skal sige. Både hvis det er en ven eller klassekammerat, der har mistet en person, de havde kær, men også hvis man selv har mistet, for hvordan skulle de andre dog kunne forstå det?

**“O.K.” siger jeg. “Jeg har det O.K.”
Det skal man sige.
Men for det meste ved jeg det ikke.**

*På Bornholm må man græde overalt,
side 20*

**“To ud af tre børn i sorg taler aldrig
eller sjældent med nogen om,
hvordan de har det.”**

Omsorgsmålingen

TAL ELLER TEGN OM SORG

Brug arbejdsark 1: Indvendige karakteristika

– Lad eleverne tegne og vise på figuren, hvor smerten (sorgen) sidder, når det gør ondt indeni.

– Lav en fælles brainstorm i klassen ud fra spørgsmålet – hvorfor tror I, det kan være svært at tale om, hvordan man har det?

– Tag efterfølgende en fælles samtale i klassen om, hvad den enkelte har tegnet. Det er naturligvis ok, hvis man ikke vil tale om det.

– Hvad ville I selv sige til en ven, der har mistet en i deres familie?

– Efterfølgende kan eleverne uddybe med spørgsmål som;

- Er der nogen der har prøvet at snakke om døden og det at miste én man holder af med en ven før? Hvad gjorde de der?
- Hvad er godt at huske når man snakker med en i sorg eller når man spørge ind til et emne med stærke følelser?
- Er der tidspunkter eller steder, hvor det måske er særligt oplagt eller mindre oplagt at spørge ind?

*Du kan finde arbejdsarket klar til udprint i bilagene i slutningen af undervisningsmaterialet.

FAKTA

- To ud af tre børn i sorg taler aldrig eller sjældent med nogen om, hvordan de har det.
- 41 % af pårørende og efterladte børn skjuler deres sorg over for forældrene.
- 47 % af børn og unge i sorg siger, at deres venner ikke forstår, hvordan de har det.
- 37 % af børn og unge i sorg synes ikke, at deres klasselærer har været god til at tale med dem om dødsfaldet eller sygdommen.

Kilde:

"Omsorgsmålingen", Egmont Fonden og Mandag Morgen, 2013.
"Når sorgen rammer", Mandag Morgen og Egmont Fonden, 2013

Artikel om undersøgelsen:

www.mm.dk/artikel/naar-sorgen-rammer-boern-unge

Efterladte børn og unge (0-19 år)

- 2.200 børn og unge mistede i 2018 en mor eller far.
- 15.000 børn og unge har på et tidspunkt mistet en mor eller far.
- 600 børn og unge mistede i 2018 en søster eller bror.
- 8.000 børn og unge har på et tidspunkt mistet en søster eller bror.

Pårørende børn og unge (0-19 år)

- 46.000 børn og unge oplever hvert år, at en forælder bliver alvorligt syg.
- 30.000 børn og unge oplever hvert år, at en søster eller bror bliver alvorligt syg.

Kilde: Danmarks Statistik

Jeg ved ikke, hvad jeg skal svare, når folk spørger, hvordan jeg har det. I starten gjorde alle det hele tiden. Det er egentlig ret simpelt. Nogle gange er jeg o.k. Nogle gange har jeg det værre end o.k. For det meste skifter det hele tiden, og jeg gider ikke tage stilling til, hvor meget o.k., jeg er.

*På Bornholm må man græde overalt,
side 20*

Når sorgen rammer

Omsorgsmålingen: en undersøgelse af trivsel og støtte, når børn og unge oplever dødsfald eller sygdom i familien.

Link til undersøgelsen: drive.google.com/file/d/1EBmQdIYrktXfrCuWkzCSuEfyjXGkZCt/view?usp=sharing

SKILMISSEROMAN

På Bornholm må man græde overalt er en skilsmisseroman i den forstand, at bogens hovedperson Marias forældre er gået fra hinanden, og Marias mor har fået en ny mand, som hedder Tore. Maria skelner mellem Tore og sin biologiske far, som hun omtaler som sin rigtige far.

"Du er ikke min far", sagde jeg. "Så bland dig udenom." På Bornholm må man græde overalt, side 31.

"Min rigtige far ringer lige efter aftensmaden. Jeg har ikke snakket med ham, siden den dag Tore blev begravet." På Bornholm må man græde overalt, side 34.

Tore har børn, som bliver Marias nye søskende.

"Første gang, jeg mødte Carl og Malte havde jeg ikke brug for søskende. Jeg havde lige været i Louis Nielsen med min mor for at prøve briller og syntes, at der skete nok nye ting for tiden." På Bornholm må man græde overalt, side 41.

Tores død sætter følelser i spil hos Maria i forhold til sin såkaldt rigtige far.

"Dengang jeg skulle sige farvel til Tore, lå han allerede i koma.

'Du måtte gerne have været min far', sagde jeg, mens jeg kunne se hele vejen til den svenske kyst. 'Men nu når du ikke skal leve længere, så er jeg glad for, at min rigtige far stadig er her.'" På Bornholm må man græde overalt, side 49.

Maria har en far, og hun ønsker samtidig, at Tore var hendes far, men uden at hun vil bytte fædre. Hun har på en måde fået en ekstra far, og derfor oplever hun

Næsten hvert tredje barn oplever, at forældrene bliver skilt.

Kilde: borger.dk

Tores død som tabet af en far eller forælder.

Hvad er en bonusforælder?

En bonusforælder er en person, som barnets eller den unges biologiske forælder er blevet gift eller er i et forhold med efter skilsmissen. Det kan være en ny kæreste eller ægtefælle, som nu er en del af barnets families liv.

Det er et vilkår for børn og unge, når de voksne indgår i nye familiekonstellationer, at barnet og den unge får en ekstra voksen forælderrolle ind i deres liv, som kan give anledning til blandede følelser ikke mindst i situationer med sygdom og død, som Maria oplever det i bogen.

Og som understreger vigtigheden af, at der ikke findes et sorghierarki, som Anitta Guldborg fremhævede i afsnittet som sorg ovenfor. Tabet af en bonusforælder er ikke mindre sorgfyldt end tabet af en biologisk forælder. Sorgen afhænger af, hvor meget kærligheden fylder, og hvor betydningsfuld, den person er, der nu er død.

SPØRGSMÅL

Har du en bonusforælder, bonussøskende?

Hvorfor tror du, Maria giver udtryk for, at hun gerne ville bytte sin biologiske far med Tore? Og tror du, hun mener det?

Hvad er dit indtryk af Marias relation til hendes nye søskende?

Hvorfor kalder man det en bonusforælder? Hvad hvis man oplever, at vedkommende er en minusforælder? Må man godt give udtryk for det?

Vil der være forskel på, hvordan man elsker sine såkaldt rigtige forældre og en bonusforælder eller kan man elske dem lige højt?

SCENER FRA PÅ 'BORNHOLM MÅ MAN GRÆDE OVERALT'

SCENE 4: DET VÆRST TÆNKElige

SPEAKERSTEMME

Sidste udkald til passagerer, rejsende SAS 910-

MARIA

Jeg fik engang en bog af Tore.
Jeg stod i Kastrup med min nye rygsæk på ryggen.
Jeg var på vej til Asien alene.
Jeg så vist ret nervøs ud.
Tore rakte mig bogen.
Den hed:
DET VÆRST TÆNKElige
En overlevelsesguide.

TORE

Så du også kommer helskindet hjem.

MARIA

Sagde han.

TORE

Den er lige til at tage i lommen.

MARIA

Det værst tænkelige skete ikke undervejs.
Jeg mødte Elliot.
Og det værste tænkelige skete ikke,
selvom vi blev overædt af myg
den nat vi sov på stranden
og vi ikke vidste, om det var malaria
eller det der var værre.

Det værst tænkelige er,
når man vågner en helt almindelig morgen
og har fået en blodprop
Og man forsøger at fortælle ens børn og papbørn

At alt nok skal gå
Alt imens kroppen begynder at krampe sammen
Så det eneste der kommer frem
er hostende, rallende lyde

Jeg læser at en blodprop føles som
en trykkende fornemmelse
lige bag brystbenet
Som at få spændt et stramt bånd om hjertet
Som en elefant der tramper luften ud af en
En tung sten, der holder en nede

SCENE 20: KONCERT

(Koncertmusik.)

MARIA

Sylle råber noget til mig indover musikken,
men jeg kan ikke høre hvad
Jeg tænker på,
at det her er min første koncert efter,
at sidste gang fandtes Tore
at der er et før
og et efter
at lige nu er det næsten lige sket,
han kunne ligeså godt være på ferie,
men engang vil det være længe siden.
Sylle danser.
Det gør alle nu.
Så klapper folk,
Nummeret må være slut.
De slår et par toner an.
Folk jubler,
de må kende den næste sang.
Jeg tænker på Tore, der spiller guitar.
På at han prøvede at lære mig de nemme akkorder.
Forsangeren har en hæs stemme.

Jeg kan ikke forstå sætningerne,
selvom de gentager de samme linjer igen og igen.
Folk puffer til mig, når de bevæger sig,
små stød gennem huden.

Jeg tænker på en passage fra Tores bog.

DET VÆRST TÆNKELIGE

*Når man bevæger sig i områder med kviksand,
bør man medføre en solid gren.*

*Så snart man begynder at synke,
lægger man grenen på kviksandets overflade,
derefter kravler man op
og lægger man sig på ryggen
oven på grenen.*

*Efter et minut eller to
er der opnået ligevægt,
og så synker man ikke mere.*

SYLLE

Er du okay? Skal jeg hente øl?

MARIA

Sylle råber til mig.
Jeg giver ham thumbs up.

SCENE 43: VIST NOK

MARIA

Jeg ringer til min mor og spørger, hvordan hun har det.

MOR

Jeg har det ok. Hvad med dig?

MARIA

Jeg har det også ok.

MOR

Går det godt med englænderen?

MARIA

Han kommer vist nok på fredag.

MOR

Hvorfor siger du "vist nok"?

MARIA

Man ved aldrig, hvad der kan ske.

MOR

Har du stadig kvalme?

MARIA

Nej. Men nu har jeg så ondt i hovedet i stedet.

MOR

Husk at drikke vand.

MARIA

Jeg drikker vand.

MOR

Det er godt.

MARIA

Jeg står foran spejlet med telefonen.

Er mine pupiller lige store?

Hvis ens pupiller ikke er lige store, kan det være tegn på en blodprop.

Tores ene pupil var større end den anden, da han blev indlagt.

Og så havde han ondt i hovedet.

MOR

Er du der?

MARIA

Ja.

MOR

Det er godt.

MARIA

Er du sikker på, du er ok?

MOR

Jeg tror, mit hjerte er ved at gå i stykker.

MARIA

Siger hun så.

MOR

Men vi skal nok klare den.

SCENE 50: FØLELSER

MARIA

Jeg er nået næsten halvvejs

i *Everything Is Illuminated*

og jeg synes, den er ok

Jeg sidder i min seng og læser,

da mine følelser kommer tilbage.

Jeg kan mærke, hvordan de kommer én efter én

ligesom hvis éns telefon har været slukket,

mens man har gemt sig i biografmørket

eller har været ude at flyve,

og man tænder den igen bagefter,

og beskederne kommer væltende ind i tilfældig rækkefølge.

Dér er følelsen, som burde have været der, da jeg hentede Elliot i lufthavnen

Dér er følelsen af at ligge i ske med ham

Dér er følelsen af at vågne op ved siden af ham

Følelsen af at have sex med ham

Følelsen af at have lyst til at have sex med ham

Følelsen af at savne ham

Følelsen af at se solskin

Følelsen af at Sylle køber fiskefrikadeller

Følelsen af Ørstedsparken i regnvej

Følelsen af at spise is med mine brødre

Følelsen af at Elliot tegner et hjerte
med smeltet chokolade på min tunge
Følelsen af at køre i bil på Bornholm
Følelsen af at se Tore være død
Følelsen af at Tore bliver ved med at være død
Følelsen når folk siger noget med at give slip
Eller *komme videre*
Eller *taknemmelig for den tid man har haft*
Eller udtrykket *sige farvel*
Eller når folk spørger, om man har *fået det parkeret*
Eller at de *egentlig ikke troede, vi var så tætte*
Følelsen af den døde måges mave
Smagen af æggesalat
Lyden af musikken til koncerten
Vanddråber på Bornholm
Følelsen af at løse min første differentialligning
Der er følelsen af at mærke en følelse
Det fortsætter længe,
selv flere dage efter
mærker jeg følelser, der kommer tilbage,
der bliver flere og flere,
og jeg bliver bange ved tanken om,
at der måske ikke er plads til dem alle.

MUSIKKEN

THRDCLTRKD har produceret nye musikværker til forestillingen 'På Bornholm må man græde overalt', og desuden indgår nummeret 'Split' fra seneste EP-udgivelse 'Elo' i forestillingen.

THRDCLTRKD's atmosfæriske univers er bygget op om lydoptagelser, soundscapes og modulering af lyd og stemmer i en eksperimenterende cross-genre af breakbeats, ambiance og drum and bass.

Med reallyd, lydflader, trommemaskiner og synths skabes en moduleret, forvrænget og uperfekt signaturlyd, som følger sine egne regler.

Lyt her og se mere:

SPØRGSMÅL

Hvordan oplever I musikken?

Passer musikken til en forestilling om sorg?

Hvilke følelser vækker musikken?

Hvordan bruger forestillingen musikken til at fortælle historien ?

FORESTILLINGSANALYSE

FØRSTE INDTRYK AF FORESTILLINGEN

- Hvad havde du forventet?
- Hvordan reagerede du?
- Hvordan reagerede det øvrige publikum?
- Hvad var det bedste øjeblik?
- Hvilke scener kunne du bedst lide?
- Hvilke billeder fra forestillingen kan du stadig huske?

FORESTILLINGENS TEMATISKE SAMMENHÆNGE

Handling:

- Hvad handler forestillingen om?

Plot:

- Hvad er historiens plot/konflikt?

Tematikker:

- Hvilke temaer bliver belyst i forestillingen?

BESKRIVELSE AF FORESTILLINGEN

Genre:

- Hvordan kan spillestilen karakteriseres? (naturalistisk skuespil, cirkusagtig, mimisk, ballet, pantomime, danse- præget/kropsligt)
- Hvordan foregik rolleskiftene?
- Hvordan spillede de i forhold til hinanden?
- Hvordan var deres kropssprog, stemmebrug, gestik (arm- og håndbevægelser) og mimik (ansigtsbevægelser)?
- Hvilke skuespillere synes du var gode? Hvorfor?

Scenografi:

- Hvordan ser scenografien ud?
- Hvordan ser scenen ud?
- Hvordan er rummet indrettet? (farver, materialer, ting på scenen, kostumer).
- Hvorfor tror du, at scenografen har valgt at lave scenografien lige præcis sådan?
- Hvad vil han gerne vise?

Lys:

- Hvordan ser lyset ud? Hvordan bruges lyset?
- Hvilke forskellige stemninger er lyset med til at skabe?

Lyd:

- Hvilke lyde er der brugt i forestillingen? (tale, musik, effektløyd etc.).
- Hvilken stemning er lydene med til at skabe?

FORESTILLINGENS SAMFUNDSRELEVANS

Perspektivering:

- Hvordan kan forestillingen spejles i forhold til det samfund, vi lever i?

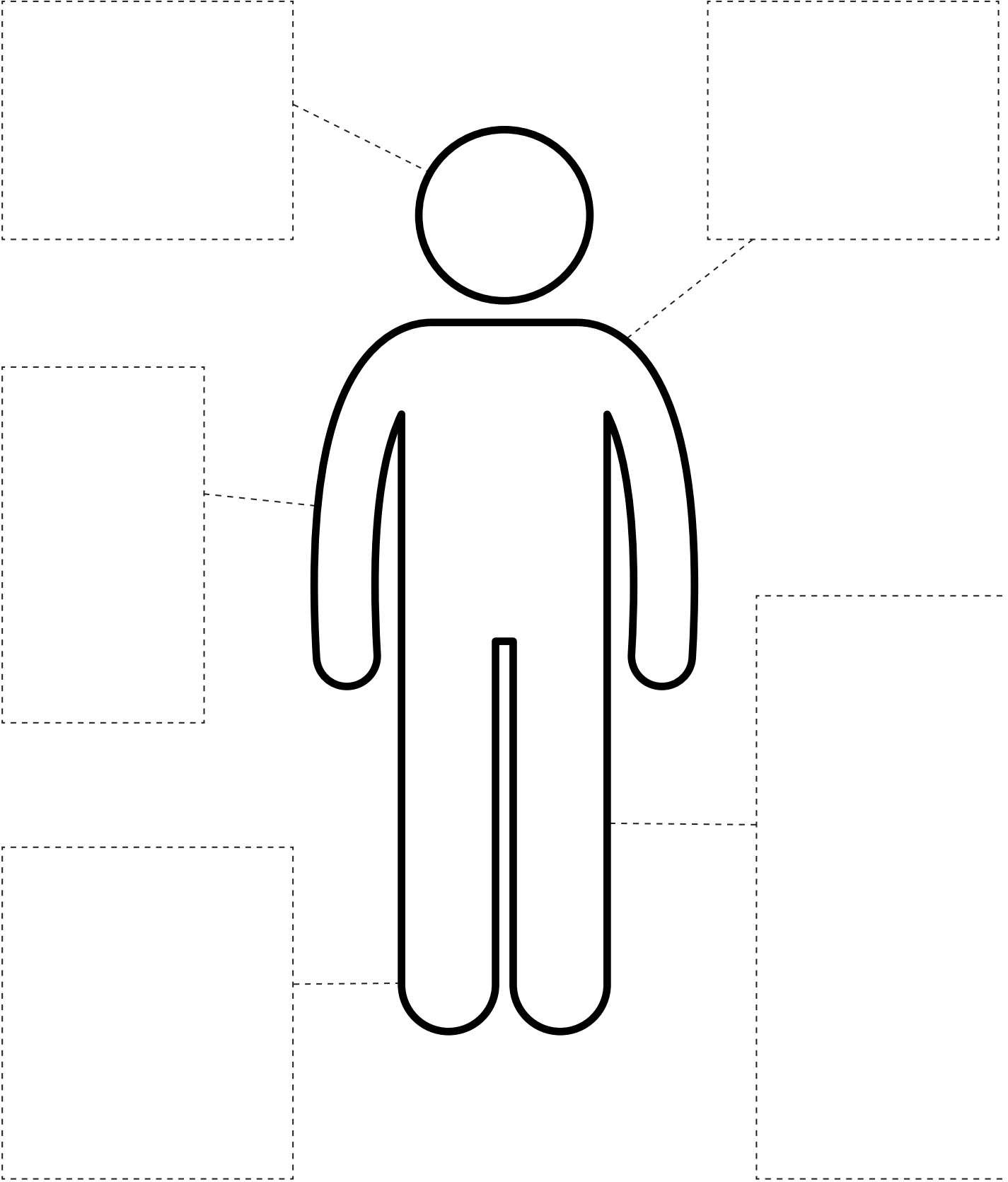
Nødvendighed:

- Hvorfor tror du, at Teater Vestvolden har valgt at lave forestillingen?

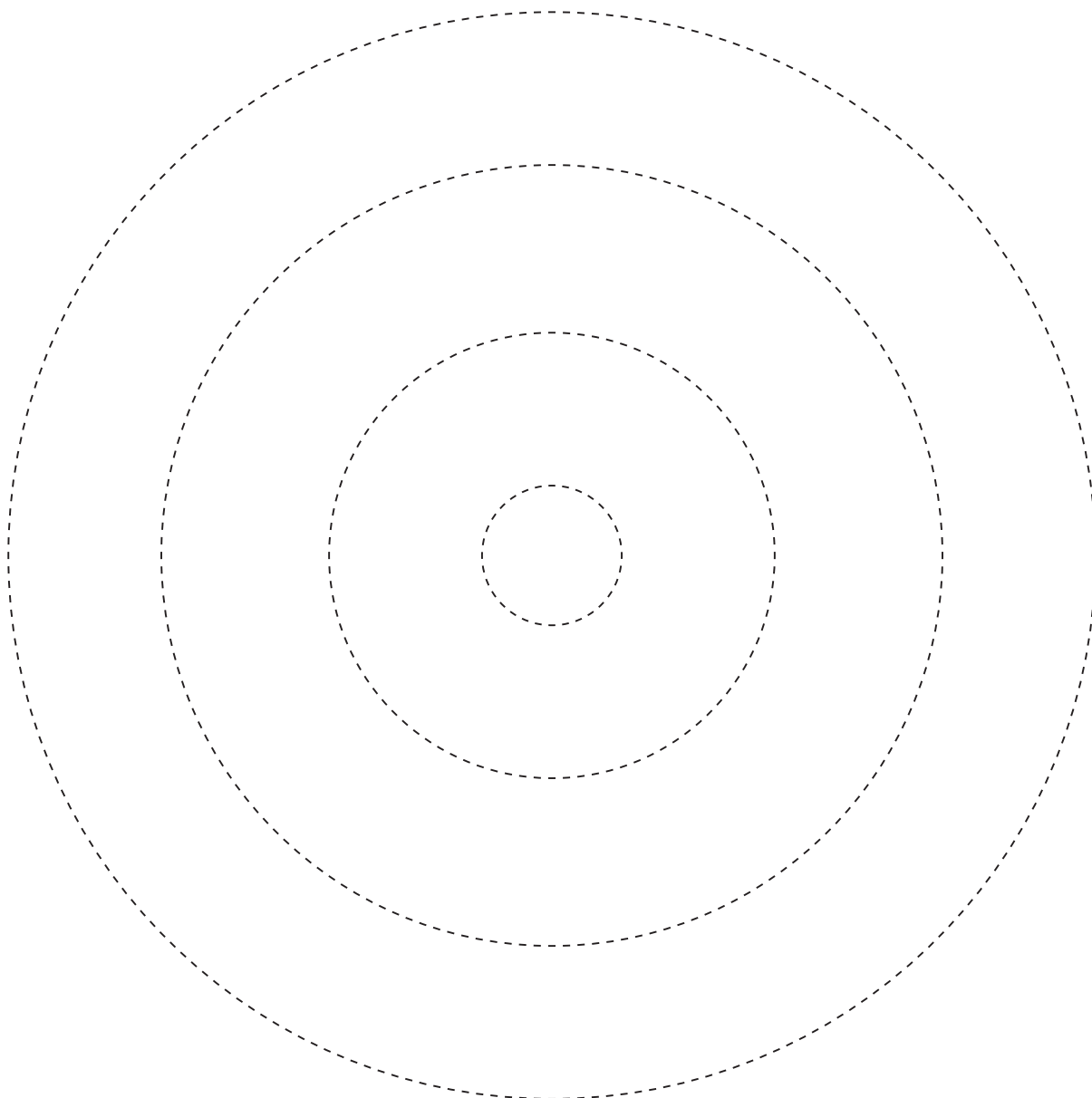
Budskab:

- Hvad fik forestillingen dig til at tænke over?
- Hvilken mening/budskab får du ud af forestillingen?

ARBEJDSARK 1: INDVENDIGE KARAKTERISTIKA

ARBEJDSARK 2: NETVÆRKSKORT

Forestil dig, at du er i midten af skydeskiven.

Du skal nu indtegne personer fra dit netværk. Det kan være din nabo, venner, forældre, onkler, en lærer, kæledyr osv.

Tættest på dig selv skal du skrive navnet på den person, der er tættest på dig, og som du føler, du kan tale med, når du har det svært.

Lidt længere ude kommer de personer eller andet (fx dagbog) som du også kan bruge, men måske på en lidt anden måde.

Giv dig god tid til at tænke dig om.

Hjælpe spørgsmål:

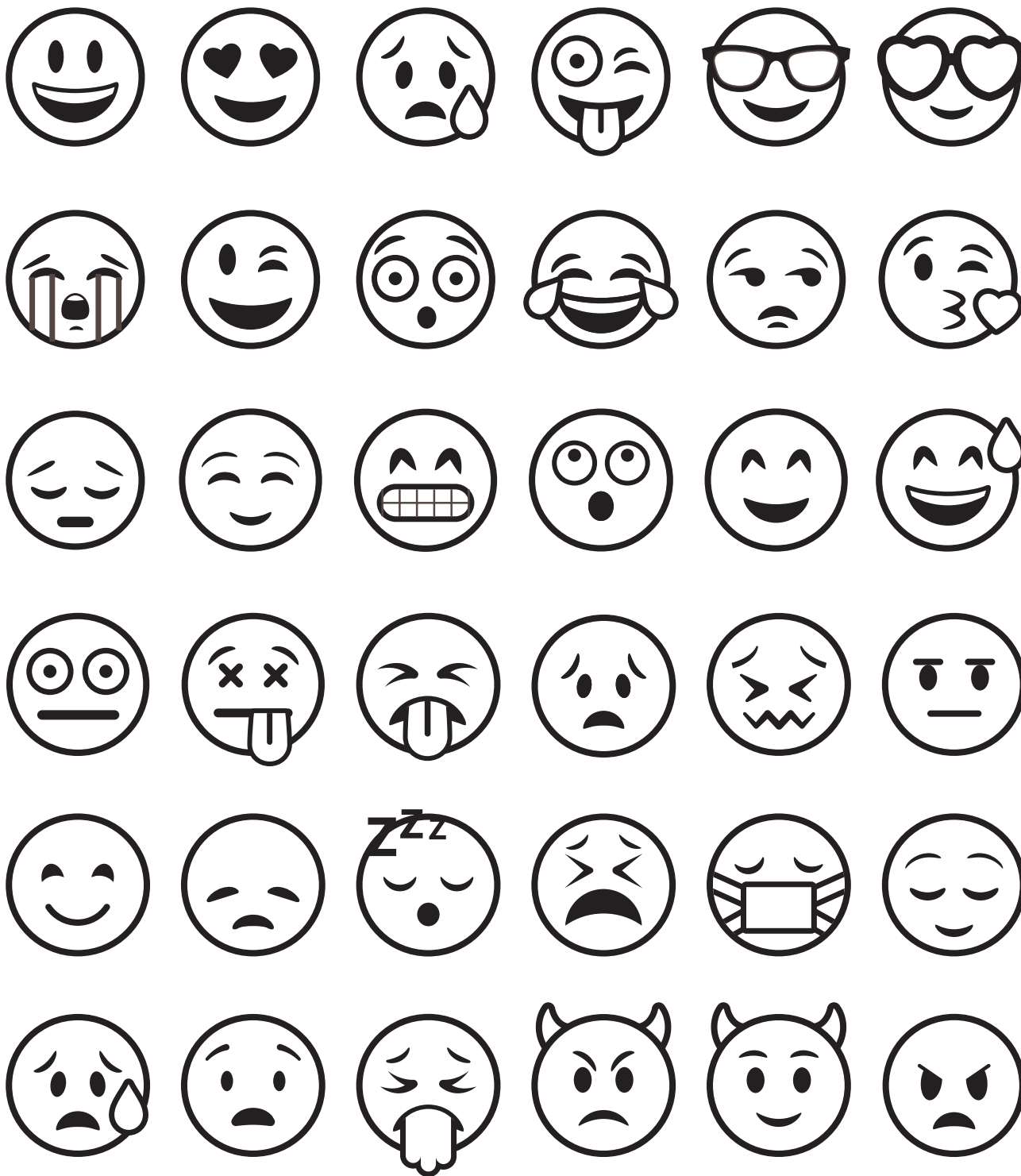
Hvem kan du tale med, når du har det lidt svært?

Hvordan hjælper personen dig?

Er der en af personerne du gerne vil have tættere på dig?

Kan du gøre andet?

ARBEJDSARK 3: VIS DINE FØLELSER

ARBEJDSARK 4: FØLELSER EFTER STYKKET

Jeg blev rørt, da...

Jeg blev overrasket, da...

Jeg synes, det er mærkeligt, at...

Jeg var ikke klar over, at...

Jeg kom til at smile, da...

Jeg vidste ikke, at...

Den person, der gjorde størst indtryk på mig, var...

Jeg synes, at...

Jeg blev trist, da...

PRAKTISKE OPLYSNINGER

VEJVISER

Følgende busser kører alle til Teater Vestvolden:
Bus 132, 200S kører alle ad Hvidovrevej.

Når man så står af bussen ved Hvidovre Rådhus, tjek så er der 15 meter til teatret, som ligger i Kulturhus Risbjerggård.

Med S-tog kører I til enten Hvidovre Station eller Friheden Station og hopper derefter på bus 200S eller bus 132, der kører ca. hver 5 minut.

Det tager ca. 30 min. med S-tog og bus fra København til Teater Vestvolden.

UNDERVISNINGSMATERIALER

Undervisningsmateriale til Teater Vestvoldens forestillinger kan downloades gratis på teatervestvolden.dk.

FAKTA

BILLETRESERVATION

www.teatervestvolden.dk

Mail: post@teatervestvolden.dk

Telefon: 36772300
(hverdag kl. 10-15)

Teater Vestvolden
Høvedstensvej
49 2650 Hvidovre

Billetter 40 kr.

Er I min. 6 unge under 25 år, der går i teatret sammen, kan I købe billetter til 40 kr. pr. stk. Den såkaldte T40-ordning henvender sig til skoler og uddannelsessteder med unge under 25. Kort og godt betyder T40, at en billet til Teater Vestvolden kun koster 40 kr. per elev i en klasse med min. seks personer under 25 år!